

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА УЧАСТЬ БАНКУ В ПРОЕКТНОМУ ФІНАНСУВАННІ

О. В. МАРЧЕНКО

Харків

Практика показує, що у нинішніх економічних умовах багато перспективних проектів вітчизняних підприємств не реалізуються, оскільки їх масштаби є досить великими у порівнянні з діяльністю самого підприємства, а сума кредиту не може бути повністю забезпечена заставою. Такі масштабні проекти неможливо здійснити в межах самого підприємства, тому як джерела інвестиційних ресурсів можуть бути використані схеми проектного фінансування. Якщо при звичайному кредитуванні банк достеменно вивчає кредитну історію та результати фінансово-господарської діяльності підприємства-позичальника, то при проектному фінансуванні він, навпаки, сконцентровує увагу на аналізі та оцінці життєздатності самого інвестиційного проекту. Саме тому актуальним вважається визначення головних чинників, від яких залежить рішення банку щодо участі в реалізації проекту на умовах проектного фінансування.

Проблемам розвитку проектного фінансування присвячені наукові праці низки вчених, серед яких варто виділити роботи таких авторів, як Е. Р. Йескомб [3] та Т. Беліков [1]. Проте не всі важливі аспекти висвітлено в достатньому обсязі, тому потрібна подальша ґрунтовна робота, яка могла б забезпечити серйозну теоретичну базу щодо подальшої практики в області проектного фінансування.

Мета статті – визначення та аналіз основних чинників, які впливають на рішення банку щодо участі в проектному фінансуванні.

Процес попереднього відбору банком проектів за встановленими критеріями називають «скрінінгом» або «фільтрацією». На практиці більшість проектів відсіюється вже на стадії попереднього аналізу – зі 100 проектів не більше 10% відбирають для подальшого аналізу, і лише 2-3% отримують фінансування і реалізуються [2].

Для прийняття рішення щодо доцільності впровадження будь-якого інвестиційного (у т. ч. інноваційного) проекту використовують низку методів, які є загальноприйнятими як в Україні, так і у всьому цивілізованому світі – NPV, IRR, PP, PI, ARR тощо. Хоча зазначені методи мають більше переваг, ніж недоліків, проте їх застосування у вітчизняних умовах не дозволяє отримати повну та об'єктивну інформацію щодо доцільності реалізації будь-якого інвестиційного проекту, оскільки в країнах Заходу, на відміну від України, ці методи застосовуються в умовах стабільних ринкових та економічних відносин.

Приймаючи рішення про здійснення проектного фінансування банк, за інших рівних умов, надає перевагу тим позичальникам, які вже мають досвід в реалізації подібних проектів. Об'єктом фінансування може бути створення (будівництво) довгострокових активів з метою отримання в майбутньому прибутку від згенерованих ними грошових потоків. Загалом, позики на умовах проектного фінансування спрямовані на:

- 1) фінансування будівництва, створення або придбання активів, що мають відношення до проекту;
- 2) рефінансування позик інших банків, що були видані для цілей проектного фінансування.

Етапи проведення банком відбору проектів та здійснення проектного фінансування наведено на *рис. 1*.

Найчастіше фінансування відбувається у формі довгострокової кредитної лінії (на строк більш ніж 12 місяців), а поступове зменшення ліміту здійснюється згідно з попередньо затвердженим графіком погашення, при цьому обсяг фінансування, як правило, є не меншим, ніж сума, еквівалентна 1 млн дол. США.

Якщо ж розглядати критерії, за якими банк відбирає проекти, що можуть його зацікавити з точки зору участі в їх реалізації на умовах проектного фінансування, то основними є такі:

1) зв'язок нового проекту з основним бізнесом підприємства-ініціатора або групи ініціаторів. Це може бути як технологічний, так і комерційний зв'язок [1, с. 164], а саме:

- ✦ збільшення виробничих потужностей підприємства – ініціатора проекту;
- ✦ розширення наявної продуктової номенклатури; диверсифікація виробництва;
- ✦ створення нових виробництв з метою здійснення вертикальної інтеграції;
- ✦ реалізація успішно здійсненого проекту на нових територіях тощо.

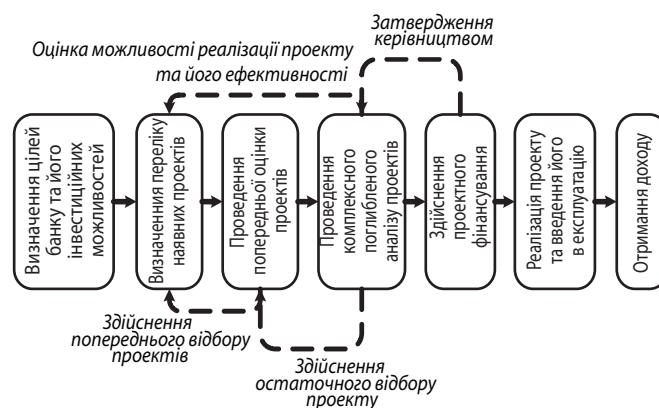

Рис. 1. Етапи відбору проектів та здійснення банком проектного фінансування

2) *Достатній розмір власних коштів ініціатора проекту в сукупних джерелах фінансування.* Частка власних коштів ініціатора проекту в джерелах фінансування може різнитися і, головним чином, залежить від ризиків, супутніх проекту, однак, зазвичай, вона має становити не менш ніж 30% від загальної вартості проекту. При цьому, однією з вимог банку є те, що власні кошти ініціаторів мають бути використані саме на початковому етапі створення проекту. Ризик ініціатора значною сумою власних коштів є для банківської установи додатковим підтвердженням серйозності його намірів.

3) *Професійність команди проекту.* Однією з умов надання банком позики на умовах проектного фінансування може стати необхідність узгодження з ним ключових спеціалістів проектною командою та зовнішніх консультантів. Зважений підхід до вибору останніх має велике значення, особливо в тому випадку, якщо ініціатори проекту не мають достатнього досвіду реалізації подібних проектів. Якщо ж йде мова про тиражування вже успішно реалізованого проекту на новій території, значення зовнішніх консультантів зменшується.

4) *Наявність земельної ділянки, оформленої згідно вимог діючого законодавства.* Земельна ділянка має знаходитись або у власності ініціатора (групи ініціаторів) проекту, або у довгостроковій оренді. Однак в останньому випадку обов'язковою умовою є те, що строк оренди має перевищувати строк банківського фінансування. Якщо мова йде про важливі об'єкти суспільного значення, то позичальнику, за підтримки місцевої влади, може бути надано земельну ділянку в оренду на 2-3 роки, і вже після завершення будівництва він матиме право викупити дану ділянку або переоформити її в довгострокову оренду, згідно з вимогами чинного законодавства. Проте на підписання такої угоди банк може піти лише за стабільної політичної ситуації в країні.

5) *Наявність кошторисної та погоджувальної (дозвільної) документації* щодо проекту, а також якісно розроблений бізнес-план.

Успішність застосування проектного фінансування на практиці значною мірою залежить від якості розробленого бізнес-плану проекту. Він повинен містити чіткі дані щодо того, як і за рахунок яких коштів передбачається здійснювати роботи за проектом, а не тільки дані щодо майбутніх витрат, не підтвержені ніяким чином. Оскільки доходи, згенеровані проектом, передбачені для повернення коштів інвесторам та кредиторам, при написанні бізнес-плану цьому питанню також слід приділити належну увагу. У сучасних українських реаліях виправданою також є вимога банку щодо наявності у позичальника в повному обсязі дозвільної документації на будівництво об'єкту нерухомості ще до здійснення першого траншу.

6) *Наявність ринків збуту та контрактів щодо реалізації продукції проекту.* Оцінка та аналіз ринків збуту є одним з найважливіших маркетингових заходів, оскільки, як показує практика, невдача більшості інвестиційних проектів обумовлена саме недостатнім вивченням відповідного ринку та переоцінкою його ємності.

Стосовно угод щодо подальшої реалізації продукції проекту, то підхід банку має бути диференційованим залежно від специфіки самого проекту, оскільки в бага-

тьох випадках завчасне підписання таких контрактів не є можливим.

7) *Репутація і професійність постачальників та підрядників проекту.* Банк може висунути вимогу щодо узгодження з ним ключових постачальників та генерального підрядника проекту. Зокрема, узгодженню з банком підлягає договір генерального підряду зі зведеним кошторисом та графіком виконання робіт й контракти на постачання устаткування (матеріалів, техніки тощо) з усіма додатками [1]. До участі в створенні проекту слід залучати такі компанії, які, окрім досвіду реалізації подібних проектів, мають фінансову спроможність відповідати за ті ризики, що залежать від їх діяльності (затримка терміну введення в експлуатацію об'єкта, перевищення кошторису капітальних витрат, невідповідність якості матеріалів, техніки, устаткування тощо).

8) *Конкурентні переваги проекту.* До таких переваг проекту можна віднести, наприклад, його унікальність, інноваційність, екологічність, суспільне значення, вдале місце розташування, високий рівень безпеки тощо. Однак слід враховувати, що все це може суттєво різнитись залежно від специфіки самого проекту.

9) *Підтримка з боку державних або місцевих органів влади.* Серед учасників проектного фінансування може бути і держава й не лише у ролі гаранта, особливо це стосується масштабних інфраструктурних проектів, пов'язаних з використанням земельних ресурсів або надр.

10) *Ступінь достовірності бухгалтерської звітності та гарантії спроможності фінансувати проект з боку його ініціатора (ініціаторів).* Ініціатор (група ініціаторів) проекту повинні документально підтвердити банку свою економічну здатність в належні терміни вкладати кошти в проект. Висновок про доцільність здійснення проектного фінансування банк робить, у тому числі, на підставі аналізу фінансової звітності ініціатора проекту та фінансових поручителів. При цьому, достовірність такої документації має бути підтверджена аудиторськими висновками.

Для розробки складних проектів доцільно залучати закордонних банківських і фінансових консультантів, у яких є досвід реалізації подібних проектів. Проте в цьому процесі важливо не забувати про необхідність адаптації такого досвіду до особливостей вітчизняної економіки.

ВИСНОВКИ. У даній роботі згруповано та проаналізовано критерії, від яких залежить участь банку в проектному фінансуванні інвестиційних проектів, і виділено основні етапи відбору таких проектів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Беликов Т.** Минные поля проектного финансирования: Пособие по выживанию для кредитных работников и инвесторов / Тимур Беликов.– М.: Альпина Бизнес Букс, 2009.– 221 с.

2. **Ватаманюк Е.** Проекты под финансирование // <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocslD=859605>

3. **Йескомб Э. Р.** Принципы проектного финансирования / Э. Р. Йескомб; пер. с англ. И.В. Васильевской / Под общ. ред. Д. А. Рябых. – М.: Вершина, 2008. – 488 с.